

تأثیر ارتباط براساس آموزه های اسلامی بر سلامت روان در جامعه (شهر خورموج)

ابراهیم منصوری^۱

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد واحد بوشهر، بوشهر، ایران

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر نحوه ارتباط در فضای مجازی از دیدگاه اسلام بر دو متغیر سلامت روان و ارتکاب به رفتارهای پرخطر است. در این تحقیق برای تدوین چارچوب نظری تحقیق از روش کتابخانه ای استفاده می شود. در این تحقیق پس از تدوین مبانی نظری و تجربی تحقیق از روش پیمایشی استفاده می شود. در تحلیل داده ها، ابتدا با استفاده از روش های آمار توصیفی مانند جداول یک بعدی توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد و نمودار ویژگی های فردی آزمودنی ها و همچنین متغیرهای خوش بینی از دیدگاه اسلام، افکار اضطرابی و سکتة قلبی و ابعاد آنان توصیف شدند. در سطح آمار استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS/۲۰ هر یک از فرضیه ها با استفاده از روش های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس چند متغیره مورد بررسی قرار گرفتند. ابزارهای اندازه گیری در این پژوهش سه پرسشنامه از پرسشنامه رفتارهای پرخطر، پرسشنامه سلامت روان و پرسشنامه حضور در شبکه های اجتماعی جهت سنجش سه مولفه حق خداوند(حق الله)، حق فرد (حق النفس) و حق دیگران (حق الناس) ضریب پایایی آزمون های مذکور به ترتیب ۰/۴۴۷، ۰/۶۶۳ و ۰/۷ به دست آمد.

واژه های کلیدی: رفتارهای پرخطر، پیشگیری، نوجوانان، سلامت روان، شبکه های اجتماعی

مقدمه

خانواده نخستین محیطی است که کودک در آن پرورش می یابد و در رفتار بعدی فرد فوق العاده مؤثر است. نوع تشویق ها، تنبیه و تحذیرها، بی اعتنایی ها و رفتارها در مراحل اولیه ی زندگی فرد آثاری برای دوره های بعدی در او بر جای می گذارد. هدف کلی این پژوهش، بررسی رابطه ی بین شیوه های فرزند پروری والدین با ارتکاب نوجوان به رفتارهای پرخطر می باشد. نوجوانی یکی از حساس ترین مراحل زندگی در رشد و تکامل سلامت جسمی، روانی و اجتماعی می باشد، اگرچه این دوران انتقال از کودکی به بزرگسالی برای بسیاری از نوجوانان، در زمان های قبل به خوبی سپری می گردید، ولی با توجه به تغییرات تکنولوژیک، فرهنگی و اجتماعی سریع و پرشتاب جوامع امروز، این دوران برای تعدادی از نوجوانان همراه با بروز مشکلات فراوان جسمی، روانی و اجتماعی بوده و پایه بسیاری از رفتارهای پرخطر و آسیب های اجتماعی در آنان گذاشته می شود، طبق برآورد سازمان بهداشت جهانی، یک پنجم از جمعیت جهان را نوجوانان تشکیل می دهند که حدود ۱/۲ بیلیون نفر (۸۵٪) از این گروه سنی در کشورهای در حال توسعه قرار دارند.

بیان مسئله

رفتارهای پر خطر مهمترین عامل به خطر افتادن سلامت جامعه و به خصوص نوجوانان هستند. امروزه شیوع رفتارهای پرخطر بخصوص در نوجوانان و جوانان به یکی از مهمترین و گسترده ترین دل نگرانیهای جوامع بشری تبدیل شده است. علیرغم فعالیتهای پیگیرانه سه دهه گذشته رفتارهای مخاطره آمیز در سطح جهان دارای رشد تصاعدی بوده است. هزینه پزشکی و مراقبتی آن رو به افزایش است. حال آنکه پیشگیری، تنها راه مقابله تشخیص داده شده است. تغییر رفتارهای مردم مستلزم اطلاع و آگاهی آنهاست. اگر با دید دقیق تمام مراحل زندگی هر انسان را بررسی کنیم، می بینیم که نوجوانی یکی از سخت ترین، پر تلاطم ترین و پر فشارترین و در عین حال یکی از مراحل شیرین زندگی هر انسانی است، چرا که در این مرحله است که فرد برای اولین بار با مسائل و رفتارها و فرضیه هایی در ذهن، آشنا می شود که شاید در هیچ یک از مراحل قبل و بعد از این دوره با آنها آشنا نبوده است. (احدی، جمهوری ۱۳۷۸). نوجوانی را سنی حساس در ایجاد و گسترش رفتارهای مقابله ای و پاسخ به نیازهای محیطی می دانند. در این دوره، نوجوان به واسطه تغییرات سریع فیزیکی، روانشناختی، اجتماعی، فرهنگی و شناختی با انبوهی از مشکلات مغایر سلامت همراه است. نوجوان برای این که بتواند خود و جایگاه خود را در جامعه و خانواده ثابت کند و برای خود نقش و پایگاهی داشته باشد ممکن است به رفتار های مخرب و پر خطر روی بیاورد. نحوه ارتباط انسان با دیگران و ضوابط، روش و اهدافی که بر این رابطه حاکم است، بر انسان تأثیرات متفاوتی را رقم می زند. از جمله ی آن تأثیرات می توان به نقش نحوه ی ارتباط با دیگران بر سلامت روان فرد و ارتکاب به رفتارهای پرخطر اشاره کرد. آنچه در این میان بسیار اهمیت دارد این است که قلمروهای ارتباط انسان با دیگر افراد بسیار گسترده است و در این پژوهش تنها به حوزه ی ارتباط انسان با دیگران در فضای مجازی و شبکه های اجتماعی پرداخته شد. با توجه به شرایط خاص دوران نوجوانی و ویژگی های خاص شخصیتی که افراد در این دوره سنی پیدا می کنند، حضور بی قاعده در فضاهای مجازی و شبکه های اجتماعی می تواند پیامدهای مخرب و جدی بر سلامت روان و شکل گیری رفتارها و شخصیت نوجوان داشته باشد. از همین روست که لازم می نماید فرد با الگو قراردادن یک منظومه کامل از اصول و قوانین حضور خود در فضاهای مجازی و ارتباط خود با دیگران در شبکه های اجتماعی را ضابطه مند و هدفمند کند.

در الگوی اسلامی نحوه ی ارتباط با دیگران به سه مقوله ی رعایت حق فرد(حق النفس)، حق خداوند(حق الله) و حق دیگران(حق الناس) توجه جدی می شود. حضور انسان در فضاهای مجازی و ارتباط وی با دیگران باید به گونه ای هدفمند و چارچوب مند شود که به هیچ رو حق فرد، حق دیگران و حق خداوند مورد تجاوز قرار نگیرد. در چنین شرایطی است که با رعایت شدن حقوق فرد و پاسخ گفتن به نیازهای درونی وی در پرتو ارتباط با دیگران، به بهترین نحوه سلامت روان او تأمین خواهد شد. هنگامی که انسان در رابطه با خود دیگران از یک رضایت نسبی برخوردار شود، به لحاظ سلامت روانی، از یک تعادل و آرامش بهره مند خواهد شد.

هدف فرعی

بررسی آثار حضور در رفتارهای پرخطر با بهره جستن از الگوی ارتباط با دیگران براساس آموزه های اسلامی در افزایش ارتباطات خانوادگی.

فرضیه فرعی

بین نحوه حضور در رفتارهای پرخطر با بهره جستن از الگوی ارتباط با دیگران براساس آموزه های اسلامی در افزایش ارتباطات خانوادگی رابطه ی معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

با توجه به ماهیت پژوهش، از آن جایی که هدف، بررسی رابطه بین تأثیر آموزه های دینی و اسلامی بر رفتارهای پرخطر و همچنین بر سلامت روان دانش آموزان می باشد بنابراین این تحقیق جنبه کاربردی داشته و روش تحقیق از نوع ضریب همبستگی بین متغیرها می باشد.

جامعه آماری

در این پژوهش جامعه آماری شامل دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهرستان دشتی شهر خورموج می باشد که حدوداً ۱۵۰۰ نفر جامعه آماری هدف را تشکیل می دهند.

نمونه و روش نمونه گیری

از میان جامعه آماری هدف، شامل مدارس مقطع متوسطه دوم شهرستان دشتی شهر خورموج، نمونه مورد پژوهش نیز در برگیرنده ۳۲۴ دانش آموز است که با روش نمونه گیری تصادفی ساده چندین مدرسه انتخاب شده و پرسشنامه های مربوط به پژوهش، در اختیار دانش آموزان این مدارس اعم از پسر و دختر قرار گرفت.

یافته های پژوهش

بین متغیر آموزه های دینی و اسلامی و متغیر رفتارهای پرخطر دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهرستان دشتی شهر خورموج رابطه معنی داری وجود دارد.

برای پاسخ به این فرضیه از آزمون همبستگی استفاده شده است. نتایج با استفاده از نرم افزار SPSS به دست آمده است:

جدول ۱- آزمون همبستگی بین دو متغیر آموزه های دینی و اسلامی و رفتارهای پر

خطر

متغیر	آماره	آموزه های دینی و اسلامی	رفتارهای پر خطر
آموزه های دینی و اسلامی	ضریب همبستگی پیرسون	۱	-.۶۸۶**
	Sig		.۰۰۰
	تعداد	۱۵۴	۱۵۴
رفتارهای پر خطر	ضریب همبستگی پیرسون	-.۶۸۶**	۱
	Sig	.۰۰۰	
	تعداد	۱۵۴	۱۵۴

همان طور که ملاحظه می گردد، sig تقریباً نزدیک به صفر و کمتر از سطح معنی داری آزمون یعنی ۰/۰۵ به دست آمده است. بنابراین آزمون معنی دار بوده و فرض صفر در سطح معنی داری ۰/۰۵ و حتی ۰/۰۱ رد می شود. (علامت ** نشان می دهد که آزمون حتی در سطح ۰/۰۱ نیز معنی دار است) و می توان نتیجه گرفت که بین متغیر آموزه های دینی و اسلامی و رفتارهای پر خطر ارتباط معنی داری وجود دارد. هم چنین ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۶۸۶- به دست آمد که همبستگی منفی و قوی بین دو متغیر را نشان می دهد بدین معنی که هر قدر آموزه های دینی و اسلامی در بین دانش آموزان بیشتر شود میل آن ها به ارتکاب به رفتارهای پر خطر کمتر می شود و برعکس.

بحث و نتیجه گیری

ابتدا نتایج به دست آمده در مورد هر کدام از فرضیه های تحقیق به صورت مجزا مورد بحث و بررسی قرار گرفته و سپس به پیشنهادات اشاره و در پایان محدودیت های پژوهش برای علاقه مندان به پژوهش در این زمینه ارائه شده است. ۱- بین متغیر آموزه های دینی و اسلامی و متغیر رفتارهای پرخطر دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهرستان دشتی شهر خورموج رابطه معنی داری وجود دارد. همان طور که sig تقریباً نزدیک به صفر و کمتر از سطح معنی داری آزمون یعنی ۰/۰۵ به دست آمده است. بنابراین آزمون معنی دار بوده و فرض صفر در سطح معنی داری ۰/۰۵ و حتی ۰/۰۱ رد می شود. نشان می دهد که آزمون حتی در سطح ۰/۰۱ نیز معنی دار است و می توان نتیجه گرفت که بین متغیر آموزه های دینی و اسلامی و رفتارهای پر خطر ارتباط معنی داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۶۸۶- به دست آمد که همبستگی منفی و قوی بین دو متغیر را نشان می دهد بدین معنی که هر قدر آموزه های دینی و اسلامی در بین دانش آموزان بیشتر شود میل آن ها به ارتکاب به رفتارهای پر خطر کمتر می شود و برعکس. برای پاسخ گویی به این فرضیه نیز از آزمون همبستگی استفاده شده و نتایج به صورت زیر به دست آمده است: همان طور که برای این آزمون نیز sig کمتر از سطح معنی داری آزمون به دست آمده است. بنابراین آزمون در سطح ۰/۰۵ و حتی ۰/۰۱ نیز معنی دار بوده و فرض صفر رد می شود و می توان پذیرفت که بین دو متغیر آموزه های دینی و اسلامی و سلامت روان دانش آموزان ارتباط معنی داری وجود دارد. برای این آزمون ضریب همبستگی پیرسون، ۰/۷۱۵ به دست آمد که نشان می دهد بین این دو متغیر همبستگی مثبت و قابل ملاحظه ای

وجود دارد بدین معنی که هر قدر آموزه های دینی و اسلامی در بین دانش آموزان بیشتر باشد سلامت روانی آن ها نیز بیشتر بوده و در سطح بالاتری از سلامت روانی قرار دارند و برعکس. جهت بررسی ارتباط بین این دو متغیر آزمون همبستگی را انجام داده است. برای این آزمون نیز، sig کمتر از سطح معنی داری آزمون به دست آمده است بنابراین آزمون در سطح $0/05$ و حتی $0/01$ نیز معنی دار بوده و فرض صفر رد می شود و می توان پذیرفت که بین دو متغیر رفتارهای پر خطر و سلامت روان دانش آموزان ارتباط معنی داری وجود دارد. ضریب همبستگی پیرسون نیز، $0/462$ - به دست آمد که نشان دهنده همبستگی منفی و متوسط بین دو متغیر می باشد با این تفسیر که با افزایش رفتارهای پر خطر دانش آموزان، سلامت روان آن ها مورد تهدید قرار گرفته و از سلامت روان آنان کاسته می شود و برعکس.

منابع

- احدی، ح. محسنی، ن. (۱۳۸۶). روان شناس- سازمان ملی جوانان. (۱۳۸۱). احدی، حسن و محسنی، نیکچهر (۱۳۸۶) روانشناسی رشد، چاپ دوازدهم، تهران: نشر پردیس.
- اسماعیلی، معصومه، علیلو، مجید محمود، بخشی پور رود سری، عباس، شریفی، محمدمبین (۱۳۸۸)، بررسی نگرشهای ناکارآمد و سبکهای مقابله ای در بیماران مبتلا به فشارخون اولیه. مطالعات روانشناختی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء. دوره ۵.
- الگوهای پیشگیری از سوء مصرف مواد در نوجوانان: یک مقاله مروری. شهر آرای، مهرناز (۱۳۸۴)
- آزموده، پیمان، شهیدی، شهریار، دانش، عصمت (۱۳۸۶)، رابطه بین جهت گیری مذهبی با سرسختی و شادکامی در دانشجویان. مجله روانشناسی، سال یازدهم. شماره ۱.
- بخشانی، نورمحمد، لشگری پور، کبری، بخشانی، سعید، حسین بر، محمد (۱۳۸۶)، شیوع رفتارهای مرتبط با آسیب های عمدی و غیرعمدی در دانش آموزان دبیرستانی سیستان و بلوچستان، فصلنامه طبیب شرق. دوره ۳. شماره ۹، صص ۱۹۹-۲۰۸.
- بیانی، علی اصغر، گودرزی، حسنیه، بیانی، علی، محمد کوچکی، عاشور (۱۳۸۷)، بررسی رابطه جهت گیری مذهبی با اضطراب و افسردگی در دانشجویان. مجله علمی پژوهشی اصول بهداشت روانی، سال دهم. شماره ۳.
- جان بزرگی، مسعود (۱۳۸۶)، جهت گیری مذهبی و سلامت روان. مجله پژوهشی دانشکده علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی شهید بهشتی. دوره ۳۱. شماره ۴، صص ۳۴۵-۳۵۰.
- خدایپناهی، محمد کریم، خاکسار، بلداجی (۱۳۸۴)، رابطه جهت گیری مذهبی و سازگاری روانشناختی در دانشجویان. مجله روانشناسی. سال نهم. شماره ۳.
- سهرابیان، طاهره (۱۳۷۹)، بررسی تاثیر نگرش مذهبی بر سازگاری فردی و اجتماعی دانش آموزان. (رساله کارشناسی ارشد). تهران، دانشگاه الزهراء.
- صادقی، م. گیلانی پور، م. (۱۳۸۸). بررسی وضعیت بهداشت جوانان، واحد پژوهش و تحقیق. رشد. تهران. پردیس.
- طارمیان، ف. (۱۳۷۸). روانشناسی رشد نوجوان. تهران: نشر علم.
- طارمیان، ف. (۱۳۸۱). سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان. تهران. تربیت.
- گودرزی، محمدعلی، معینی رودبالی، زهرا (۱۳۸۵)، بررسی رابطه سبک های مقابله ای و سلامت روانی در دانش آموزان دبیرستانی. ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد. سال سیزدهم. دوره جدید، شماره ۱۹.
- ماهر، فرهاد (۱۳۸۳)، رفتارهای پرخطر در اوقات فراغت جوانان: رونها و الگوها. فصلنامه مطالعات جوانان، (۶)، صص ۱۴۳-۱۱۸.
- مختاری، عباس (۱۳۷۹)، رابطه جهت گیری های مذهبی درونی و بیرونی با میزان تنیدگی در دانشجویان دانشگاه تهران، (رساله کارشناسی ارشد). تهران، دانشگاه تربیت مدرس.

- مشکانی، محمدرضا، مشکانی، زهراسادات (۱۳۷۱)، سنجش تاثیر عوامل درونی و بیرونی خانواده بر بزهکاری نوجوانان. مجله جامعه شناسی ایران، دوره چهارم، شماره ۲.
- مومن نسب، مرضیه، نجفی، سید سعید، کاوه، محمد حسین، احمد پور، فرناز (۱۳۸۵)، بررسی میزان شیوع رفتارهای مخاطره آمیز بهداشتی در دانشجویان مراکز آموزشی عالی شهر خرم آباد. فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی لرستان، دوره هشتم، شماره ۲.
- مهرابی، حسینعلی، کجباف، محمدباقر، مجاهد، عزیزالله (۱۳۸۹)، پیش بینی رفتارهای پرخطر براساس هیجان خواهی و عوامل جمعیت شناسی در دانشجویان دانشگاه اصفهان. مطالعات روان شناختی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء. دوره ۶. شماره ۲.
- محمد خانی، ش. (۱۳۸۸). بررسی رابطه هوش هیجانی و سبک های مقابله ای با سلامت عمومی دانشجویان. فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی. شماره ۲.
- محمدخانی، ش. (۱۳۸۶). مجموعه مقالات نخستین کنگره کشوری پیشگیری از سوء مصرف مواد. تهران. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- محمدخانی، شهرام (۱۳۸۶). مدل ساختاری مصرف مواد در نوجوانان در معرض خطر: ارزیابی اثر مستقیم و غیر مستقیم عوامل فردی و اجتماعی. فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی. شماره ۲، ص ۵-۱۶.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. Journal of Social and personal Relationship, Vol, 7, 147-178*
- Brennan, & Shaver, P. (1995). Self-report measurement of attachment. In J. Simpson & S. Rholes (Eds.), Attachment theory and close relationships (pp. 46-75). Guilford.*
- Hawkins, D. Miller, J., & Catalano, F. (1992). Risk and Protective Factor for alcohol and other Drug problems in adolescence and early adulthood. Journal of psychological Bulletin, Vol, 112, 225- 257.*
- Jessor, R. (1987) Problem behavior theory: Psychological development and adolescent problem drinking. British Journal of Addiction, 82, 331-42*
- Swadi, H. (1999), Individual Risk factors for adolescent substance use . journal of drug and alcohol dependence, Vol, 55, 209-22*